



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Ghid privind art. 46 din Convenția europeană a drepturilor omului

Forța obligatorie și executarea
hotărârilor

Actualizat la 30 aprilie 2021



Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest document, în format tipărit sau electronic, să contacteze publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la modalitatea de autorizare.

Pentru informații privind traducerile în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm consultați [Traduceri în curs](#).

Prezentul ghid a fost întocmit de Direcția Jurisconsultului Curții și nu obligă Curtea. Poate suferi modificări de formă.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză. Este actualizat periodic, cel mai recent la 30 aprilie 2021.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa www.echr.coe.int (Jurisprudență – Analiză jurisprudențială – Ghiduri privind jurisprudența). Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de Twitter al Curții: <https://twitter.com/echrpublication>.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2021

Cuprins

ÎN ATENȚIA CITITORILOR	5
INTRODUCERE	6
CONȚINUTUL ART. 46	6
A. Când se aplică art. 46?	7
B. Natura obligației în temeiul art. 46.....	7
1. În general.....	7
a. Măsuri individuale pentru reclamanții în cauză	7
b. Măsuri generale	7
2. Într-o anumită cauză	8
I. INDICAȚII CUPRINSE ÎN HOTĂRĂRILE CURȚII ÎN TEMEIUL ART. 46.....	8
A. Originea practicii	8
B. Statutul unor astfel de indicații	8
C. Tipuri de indicații.....	9
1. Indicații în temeiul art. 46	9
a. Pentru ce sunt necesare?.....	9
b. Când sunt incluse?	9
c. Când sunt incluse?	9
2. Hotărâri-pilot.....	10
a. Pentru ce sunt necesare?.....	10
b. Când sunt adoptate?.....	10
i. Semnificația procedurală – renunțarea la cauze similare	10
II. COMPETENȚĂ.....	11
A. Supravegherea respectării hotărârilor	11
B. Aspecte legate de admisibilitate.....	12
1. Art. 35 § 2 lit. b).....	12
2. Art. 35 § 3 lit. b).....	13
3. Art. 37.....	14
III. ANEXĂ.....	15
A. Indicații relevante în temeiul art. 46 în funcție de articol	15
1. Introducere	15
a. Art. 2	15
i. Latura materială	15
ii. Latura procedurală (a anchetei efective).....	15
iii. Aspectul specific al planificării și controlului operațiunilor	16
b. Art. 3	17
i. Latura materială: expulzarea	17

α. Expulzarea	17
β. Prevenirea torturii și a tratamentelor inumane și degradante.....	18
ii. Latura procedurală	18
iii. Aspect specific: persoane dispărute	18
α. Situația familiilor victimelor	18
β. Caracterul efectiv al anchetei	19
iv. Aspect specific: condiții de detenție.....	20
α. Măsuri de reducere a supraaglomerării și de îmbunătățire a condițiilor materiale de detenție....	20
β. Căi de atac.....	20
c. Art. 5	21
d. Art. 6	21
e. Art. 7	22
f. Art. 9	22
g. Art. 18 coroborat cu art. 5 și 8	23
h. Art. 34	23
i. Art. 1 din Protocolul nr. 1.....	24

LISTA CAUZELOR CITATE.....	25
-----------------------------------	-----------

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria ghidurilor de jurisprudență publicate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de Curtea de la Strasbourg. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența în legătură cu art. 46 din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente. *

Hotărârile și deciziile Curții soluționează nu numai cauzele cu care aceasta a fost învestită, ci servesc, mai general, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției; astfel, acestea contribuie la respectarea de către state a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, Seria A nr. 25, și, mai recent, *Jeronovics împotriva Letoniei* (MC), pct. 109].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, ridicând standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți ale Convenției [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), nr. 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI].

Prezentul ghid este completat de o anexă în care se menționează principalele indicații formulate de Curte în temeiul art. 46, pentru multe dintre articolele de fond.

Trebuie observat faptul că indicațiile în temeiul art. 46, la care fac referire ghidul și anexa, nu fac parte din constatarea de către Curte a unei încălcări. După cum se subliniază în ghid, aceste indicații nu sunt obligatorii în același mod precum concluziile Curții în temeiul articolelor de fond din Convenție și ar trebui interpretate în contextul mecanismului de supraveghere mai larg, reglementat de art. 46 din Convenție.

Prezentul ghid include referințe pentru cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție și din protocoalele sale adiționale. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o [Listă de cuvinte-cheie](#), alese dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași (în majoritatea cazurilor) direct din textul Convenției și din protocoalele sale.

[Baza de date HUDOC](#) a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Căutarea după aceste cuvinte-cheie permite găsirea unui grup de documente cu un conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în fișa detaliată corespondentă. Pentru mai multe informații privind baza de date HUDOC și cuvintele-cheie, consultați [Manualul de utilizare a HUDOC](#).

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în cele două limbi oficiale (engleză sau franceză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” indică faptul că citatul este dintr-o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile Camerei care nu sunt definitive la data finalizării actualizării sunt marcate cu un asterisc (*).

Introducere

1. Una dintre cele mai importante caracteristici ale sistemului Convenției constă în faptul că include și un mecanism de control al respectării dispozițiilor sale. Prin urmare, Convenția nu numai că impune statelor contractante să respecte drepturile și obligațiile care rezultă din aceasta (art. 1), ci, de asemenea, instituie o instanță judecătorească, Curtea (art. 19), care este abilitată să constate încălcări ale Convenției, prin hotărâri pe care statele contractante s-au angajat să le respecte (art. 46 § 1). În plus, instituie un mecanism pentru supravegherea executării hotărârilor, încredințat Comitetului de Miniștri (art. 46 § 2). Un astfel de mecanism demonstrează importanța, în cadrul sistemului Convenției, a executării efective a hotărârilor Curții [*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) împotriva Elveției (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 84].

Conținutul art. 46

Articolul 46 din Convenție – Forța obligatorie și executarea hotărârilor

„1. Înaltele părți contractante se obligă să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții, pronunțate în cauzele în care sunt părți.

2. Hotărârea definitivă a Curții se transmite Comitetului de Miniștri care supraveghează executarea acesteia.

3. În cazul în care Comitetul de Miniștri consideră că supravegherea executării unei hotărâri definitive este împiedicată de o dificultate de interpretare a acestei hotărâri, el poate sesiza Curtea pentru a se pronunța asupra acestei probleme de interpretare. Decizia cu privire la sesizarea Curții se ia prin vot cu o majoritate de două treimi din numărul reprezentanților cu drept de a participa la lucrările Comitetului de Miniștri.

4. În cazul în care Comitetul de Miniștri consideră că o înaltă parte contractantă refuză să se conformeze unei hotărâri definitive pronunțate într-un litigiu în care este parte, acesta poate, după ce a pus în întârziere înalta parte contractantă, să sesizeze Curtea cu privire la problema respectării de către aceasta a obligației prevăzute la alin. 1, printr-o decizie luată cu votul majorității de două treimi din numărul reprezentanților cu drept de a participa la lucrările Comitetului de Miniștri.

5. Dacă Curtea constată o încălcare a prevederilor alin. 1, trimite cauza Comitetului de Miniștri pentru ca acesta să examineze măsurile care se impun. Dacă Curtea constată că nu s-a produs o încălcare a prevederilor alin. 1, va transmite cauza Comitetului de Miniștri, care va decide încetarea supravegherii executării.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Hotărâri-pilot (46); Problemă sistemică (46); Măsurile generale (hotărâre-pilot) (46); Măsurile individuale (hotărâre-pilot) (46)

Conformare cu o hotărâre (46-1) – Părți ale cauzei (46-1)

Executarea hotărârii 46-2):

Reparație echitabilă (46-2); Dobânzi moratorii (46-2); Insesizabilitate (46-2)

Măsurile individuale (46-2): Redeschiderea procesului (46-2); Grațiere (46-2); Ștergere din cazierul judiciar (46-2)

Măsurile de ordin general : Modificări legislative (46-2); Modificare a reglementării (46-2); Modificare a jurisprudenței (46-2)

Procedura privind nerespectarea obligațiilor (46-4)

2. Primul paragraf al art. 46 prevede obligația statelor contractante de a se conforma hotărârilor Curții. Celelalte paragrafe stabilesc cadrul modalităților procedurale de a evalua măsurile luate de un stat pentru a-și îndeplini obligația.

A. Când se aplică art. 46?

3. Art. 46 se aplică fiecărei hotărâri în care Curtea a constatat încălcarea Convenției. Art. 46 indică faptul că o constatare a Curții impune statului pârât o obligație legală de a pune capăt încălcării și să repare consecințele acesteia [*Papamichalopoulos și alții împotriva Greciei* (art. 50), 1995, pct. 34].

B. Natura obligației în temeiul art. 46

1. În general

4. Statul contractant în cauză va avea obligația nu doar de a plăti persoanelor în cauză sumele acordate cu titlu de reparație echitabilă, ci și de a lua măsuri individuale și/sau, după caz, măsuri generale în ordinea sa juridică internă pentru a pune capăt încălcării constatate de către Curte și a-i repara efectele [*Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2019, pct. 147].

5. Statul parte la proces este, în principiu, liber să aleagă mijloacele prin care să se conformeze unei hotărâri în care Curtea a constatat o încălcare. Această putere de apreciere cu privire la executarea unei hotărâri reflectă libertatea de alegere aferentă obligației principale a statelor contractante în temeiul Convenției de a asigura drepturile și libertățile garantate (*Papamichalopoulos și alții împotriva Greciei* (art. 50), 31 octombrie 1995, pct. 34).

a. Măsuri individuale pentru reclamanții în cauză

6. Un stat răspunzător pentru un fapt ilicit are obligația să asigure restituirea, care constă în restabilirea situației existentă anterior săvârșirii faptului ilicit, cu condiția ca restituirea să nu fie „imposibilă din punct de vedere material” și „să nu implice o obligație disproporționată față de beneficiul rezultat din restituire în loc de despăgubire” [a se vedea art. 35 din Articolele privind răspunderea statelor pentru fapte internaționale ilicite ale Comisiei de Drept Internațional (ARSFIT)]¹. Cu alte cuvinte, deși consideră că restituirea este regula, pot exista situații în care statul răspunzător este scutit – integral sau parțial – de această obligație, cu condiția să demonstreze că există astfel de circumstanțe [*Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2019, pct. 151]. Statul pârât este cel care trebuie să înlăture orice obstacole din sistemul său juridic intern care ar putea împiedica repararea corespunzătoare a situației reclamantului [*Maestri împotriva Italiei* (MC), 2004, pct. 47]. În ceea ce privește măsurile individuale, scopul *restitutio in integrum* este acela de a pune reclamanții, pe cât posibil, în situația care ar fi existat dacă nu ar fi fost încălcate cerințele Convenției. În exercitarea alegerii măsurilor individuale, statul-parte trebuie să țină seama de scopul lor principal de *restitutio in integrum* [*Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2019, pct. 150]. Măsurile individuale trebuie să fie oportune, adecvate și suficiente pentru a asigura nivelul maxim posibil de reparare a încălcărilor constatate de Curte (*ibidem*, pct. 170).

7. În cazul în care natura încălcării permite *restitutio in integrum*, statul este obligat să o dispună. Dacă, pe de altă parte, dreptul intern nu permite sau permite doar parțial înlăturarea consecințelor încălcării, art. 41 împuternicește Curtea să acorde părții vătămate, dacă este cazul, despăgubirile pe care le consideră necesare [*Brumărescu împotriva României* (reparație echitabilă) (MC), 2001, pct. 20].

b. Măsuri generale

8. Măsurile generale trebuie să prevină apariția unor încălcări similare. Curtea a atras atenția asupra Recomandării Comitetului de Miniștri din 12 mai 2004 [Rec(2004)6] privind îmbunătățirea

¹ Art. 35 din Articolele privind răspunderea statelor pentru fapte internaționale ilicite (ARSFIT) ale Comisiei de Drept Internațional.

căilor de atac interne², în care Comitetul de Miniștri reamintește faptul că statele au obligația generală de a rezolva problemele care stau la baza încălcărilor constatate. În plus, în temeiul Convenției, în special al art. 1, prin ratificarea Convenției, statele contractante se angajează să se asigure că dreptul lor intern este compatibil cu Convenția [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 232-234].

2. Într-o anumită cauză

9. Măsurile de executare a hotărârii luate de statul pârât trebuie să fie compatibile cu concluziile și spiritul hotărârii Curții [*Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2019, pct. 186]. Domeniul de aplicare a obligațiilor legale care decurg dintr-o hotărâre definitivă în temeiul art. 46 este determinat de motivele pentru care Curtea a constatat încălcarea (*ibidem*, pct. 187).

I. Indicații cuprinse în hotărârile Curții în temeiul art. 46

A. Originea practicii

10. Ca parte a unui pachet de măsuri menite să garanteze caracterul efectiv al mecanismelor Convenției, Comitetul de Miniștri a adoptat, la 12 mai 2004, o rezoluție [Res(2004)3] privind hotărâri care ridică o problemă sistemică subsecventă în care, după ce a subliniat interesul de a ajuta statul în cauză să identifice problemele subsecvente și măsurile de executare necesare (al șaptelea paragraf din preambul), acesta a invitat Curtea „să identifice în hotărârile sale care constată o încălcare a Convenției ceea ce consideră a fi o problemă sistemică subsecventă și sursa acestei probleme, în special atunci când este posibil ca aceasta să dea naștere la numeroase cereri, cu scopul de a asista statele în găsirea unei soluții adecvate și Comitetul de Miniștri în supravegherea executării hotărârilor” (primul paragraf din rezoluție). Curtea a făcut referire în mod explicit la această rezoluție în prima hotărâre-pilot, analizând-o în contextul creșterii volumului său de cauze, în special ca urmare a unei serii de cauze derivate din aceeași cauză structurală sau sistemică [*Broniowski împotriva Poloniei* (MC), 2004, pct. 190].

B. Statutul unor astfel de indicații

11. Deși hotărârile Curții au, în esență, un caracter declarativ, în anumite circumstanțe speciale, este posibil să încerce să indice tipul de măsură care ar putea fi luată pentru a pune capăt unei încălcări pe care a constatat-o. În mod ocazional, Curtea a inclus indicații cu relevanță pentru procesul de executare, atât în ceea ce privește măsurile individuale, cât și măsurile generale. Cu toate acestea, ținând seama de echilibrul instituțional dintre Curte și Comitetul de Miniștri în temeiul Convenției, și de responsabilitatea statelor în cadrul procesului de executare, alegerea finală a măsurilor care urmează să fie luate rămâne la latitudinea statelor membre, sub supravegherea Comitetului de Miniștri [*Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2019, pct. 182]. Includerea sau lipsa unei mențiuni explicite relevante pentru executare nu este decisivă pentru a răspunde la întrebarea dacă statul și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul art. 46 § 1. Decisivă este problema dacă măsurile luate de statul pârât sunt compatibile cu concluziile și spiritul hotărârii Curții (*ibidem*, pct. 186). Curtea a clarificat ulterior faptul că o abordare care ar limita procesul de supraveghere doar la indicațiile explicite ale Curții ar elimina flexibilitatea necesară Comitetului de Miniștri pentru a supraveghea, pe baza informațiilor furnizate de statul pârât și ținând seama de evoluția situației reclamantului, adoptarea unor măsuri care sunt fezabile, oportune, adecvate și suficiente (*ibidem*, pct. 184). Comitetul de Miniștri poate revizui indicațiile relevante pentru executare, de exemplu în cazul în care elemente obiective apărute după pronunțarea hotărârii Curții trebuie să fie luate în considerare în procesul de supraveghere

² *Recomandarea Comitetului de Miniștri din 12 mai 2004 [Rec(2004)6] privind îmbunătățirea căilor de atac interne.*

(*ibidem*, pct. 183).

C. Tipuri de indicații

1. Indicații în temeiul art. 46

a. Pentru ce sunt necesare?

12. Pentru a ajuta statul pârât să își îndeplinească obligațiile care îi revin în temeiul art. 46, Curtea va încerca să indice tipul de măsuri individuale și/sau generale care ar putea fi adoptate pentru a pune capăt situației despre care a constatat că încalcă Convenția (*Suso Musa împotriva Maltei*, 2013, pct. 120).

13. Preocuparea Curții este de a facilita corectarea rapidă și eficientă a unei deficiențe identificate în sistemul național de protecție a drepturilor omului. Odată ce o astfel de deficiență a fost identificată, autoritățile naționale au sarcina, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, de a lua, retroactiv, dacă este necesar – măsurile reparatorii necesare în conformitate cu principiul subsidiarității în temeiul Convenției, astfel încât Curtea să nu fie nevoită să își reitereze constatarea privind o încălcare într-o serie de cauze comparabile (*Baybaşin împotriva Țărilor de Jos*, 2006, pct. 79; *Aliyev împotriva Azerbaidjanului*, 2018, pct. 222).

b. Când sunt incluse?

– indicații în temeiul art. 46 în ceea ce privește reclamantul individual (măsuri individuale)

14. În anumite situații speciale, Curtea poate considera că este util sau, într-adevăr, chiar necesar să precizeze guvernului pârât tipul de măsuri pe care statul ar putea sau ar trebui să le adopte pentru a pune capăt situației care a dat naștere la constatarea existenței unei încălcări. Uneori este posibil ca natura încălcării constatate să nu ofere nicio opțiune reală în ceea ce privește alegerea măsurilor individuale necesare [*Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 209-211; *Assanidze împotriva Georgiei* (MC), 2004, pct. 202; *Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 171; *Savridin Dzhurayev împotriva Rusiei*, 2013, pct. 252-254].

15. În ceea ce privește redeschiderea procedurii, Curtea nu are competența să dispună o asemenea măsură. Cu toate acestea, în cazul în care un justițiabil a fost condamnat în urma unui proces care a încălcat cerințele art. 6 din Convenție, Curtea poate indica faptul că un nou proces, sau redeschiderea procedurii, dacă este necesar, reprezintă, în principiu, o modalitate adecvată de reparare a încălcării. Pe de altă parte, în unele dintre hotărârile sale, Curtea a hotărât în mod explicit redeschiderea, ca urmare a constatării unei încălcări a art. 6 din Convenție, a unei proceduri finalizate prin hotărâri definitive [*Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr. 2)* (MC), 2017, pct. 49 și 51, și *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 311-314]. Aspectul redeschiderii procedurii a mai fost examinat într-o cauză în care Curtea a constatat încălcarea art. 4 din Protocolul nr. 7 (dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori). Curtea a indicat că, în circumstanțele particulare ale cauzei respective, statul pârât nu avea obligația de a redeschide una dintre cele două proceduri invocate [*Tsonyo Tsonev împotriva Bulgariei (nr. 4)**, 2021, pct. 62-66].

c. Când sunt incluse?

– indicații în temeiul art. 46 în privința unei probleme structurale (măsuri generale)

16. Atunci când Curtea a constatat că încălcarea Convenției se produce sau este posibil să se producă în situații similare, a observat că se impuneau fără îndoială măsuri generale la nivel național și că era necesar ca măsurile respective să ia în considerare întregul grup de justițiabili afectați de practica considerată a produce încălcarea. În plus, măsurile ar trebui să fie de așa

natură încât să soluționeze constatarea de către Curte a unei încălcări în ceea ce privește o practică generală, astfel încât sistemul instituit prin Convenție să nu fie compromis de un număr mare de cereri repetitive provenite din aceeași cauză (*Baybaşin împotriva Țărilor de Jos*, 2006, pct. 79).

2. Hotărâri-pilot

a. Pentru ce sunt necesare?

17. Pentru a facilita aplicarea efectivă a hotărârilor sale, Curtea poate adopta procedura hotărârii-pilot, care îi permite să identifice clar într-o hotărâre existența unor probleme structurale care stau la baza încălcărilor și să indice măsurile sau acțiunile care trebuie să fie adoptate de statul pârât pentru a le remedia. Acest demers judiciar se desfășoară însă cu tot respectul cuvenit funcțiilor corespunzătoare organelor Convenției: Comitetului de Miniștri îi revine sarcina de a evalua implementarea măsurilor individuale și generale în temeiul art. 46 § 2 din Convenție (*Greens și M.T. împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 107).

18. Un alt obiectiv important al procedurii hotărârii-pilot este de a determina statul pârât să soluționeze un număr mare de cauze individuale care sunt generate de aceeași problemă structurală la nivel intern, implementând astfel principiul subsidiarității, care stă la baza sistemului Convenției (*Varga și alții împotriva Ungariei*, 2015, pct. 96).

b. Când sunt adoptate?

19. Curtea a aplicat procedura hotărârii-pilot în situații care afectau un număr mare de persoane și în care exista nevoia urgentă de le a asigura o cale de atac promptă și adecvată la nivel intern. Pentru a constata că respectivele cauze sunt adecvate pentru procedura hotărârii-pilot, Curtea a ținut seama, de asemenea, de faptul că existența continuă a unor deficiențe structurale majore care cauzează încălcări repetate ale Convenției nu constituie doar un factor agravant în ceea ce privește răspunderea statului în temeiul Convenției pentru o situație trecută sau prezentă, ci, de asemenea, reprezintă o amenințare pentru eficacitatea pe viitor a sistemului de supraveghere instituit de Convenție. A luat în considerare, de asemenea, faptul că situația reclamanților nu poate fi disociată de problema generală care își are originea într-o disfuncție structurală, care a afectat un număr mare de persoane și care este probabil să continue să îi afecteze și pe viitor (*Varga și alții împotriva Ungariei*, 2015, pct. 111, *Rezmiveș și alții împotriva României*, 2017, pct. 106- 111).

i. Semnificația procedurală – renunțarea la cauze similare

20. Începând cu hotărârea sa pronunțată în *Broniowski împotriva Poloniei* (MC), 2004, a reprezentat o practică constantă a Curții includerea în hotărârile-pilot, în plus față de hotărârile pronunțate în cauza-pilot, a unor diferite decizii procedurale referitoare la viitorul tratament aplicat cauzelor ulterioare – cele comunicate guvernului pârât și noile cereri similare. De exemplu, Curtea a decis deseori amânarea pronunțării în cauze similare, în așteptarea implementării de măsuri generale de către statul pârât. A încetat să examineze cereri similare deja pendinte în fața sa și a suspendat examinarea oricăror cereri neînregistrate încă la data pronunțării hotărârii-pilot (*Greens și M.T. împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 121-122). De asemenea, a anticipat modul în care se va pronunța asupra admisibilității cauzelor pendinte și viitoare, hotărând că, în anumite circumstanțe, le poate declara inadmisibile în conformitate cu Convenția (*Suljagic împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2009, pct. 65). După caz, Curtea a decis să comunice, în temeiul hotărârii-pilot, toate cererile similare formulate în fața sa înainte de data pronunțării hotărârii (*Rutkowski și alții împotriva Poloniei*, 2015, pct. 226-227, și a noua dispoziție operativă a hotărârii). Această practică, care integrează o serie de soluții, reflectă raționamentul din procedura hotărârii-pilot, potrivit căruia toate cauzele care decurg din aceeași cauză fundamentală sistemică sunt integrate în cadrul său și sunt absorbite în procesul de executare a hotărârii-pilot (*Burmych și alții împotriva Ucrainei*, 2017, pct. 166).

21. Art. 61 § 6 din Regulamentul Curții prevede posibilitatea de a amâna examinarea tuturor cererilor similare în așteptarea aplicării măsurilor reparatorii de către statul pârât. Curtea a subliniat că amânarea este mai degrabă o posibilitate decât o obligație, după cum se arată clar prin includerea expresiei „după caz” în textul art. 61 § 6 din Regulament și varietatea abordărilor folosite în hotărârile-pilot anterioare (*Varga și alții împotriva Ungariei*, 2015, pct. 114, cu trimiterile ulterioare).

22. În general, pot fi identificate în jurisprudența Curții trei tipuri de abordare pentru calendarul de adoptare a măsurilor generale. În cazul în care Curtea a identificat în trecut problema care a dat naștere încălcării, dar au continuat să fie aduse în fața Curții cauze repetitive, aceasta a observat că întârzierea prelungită a demonstrat până în prezent necesitatea unui calendar și a indicat calendarul respectiv în hotărârea-pilot (*Greens și M.T. împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 115). În alte cauze, Curtea a considerat, de asemenea, că a fost acordat un termen rezonabil pentru adoptarea măsurilor, având în vedere importanța și urgența situației și caracterul fundamental al dreptului în cauză, dar nu a considerat oportun să indice un interval de timp specific, indicând că, dată fiind natura problemei, guvernul trebuie să ia măsurile adecvate cât mai rapid posibil (*Varga și alții împotriva Ungariei*, 2015, pct. 112). În sfârșit, Curtea a considerat, de asemenea, că, având în vedere importanța și urgența problemei identificate și caracterul fundamental al drepturilor în cauză, trebuia stabilit un termen rezonabil pentru implementarea măsurilor generale. Cu toate acestea, a concluzionat că nu este de competența Curții să stabilească un astfel de termen în stadiul respectiv, Comitetul de Miniștri era mult mai în măsură să facă acest lucru. Cu toate acestea, Curtea a stabilit un termen de șase luni pentru ca guvernul pârât să furnizeze, în cooperare cu Comitetul de Miniștri, un calendar precis pentru implementarea măsurilor generale adecvate (*Rezmives și alții împotriva României*, 2017, pct. 126).

23. În cazul în care statul pârât nu adoptă astfel de măsuri în urma unei hotărâri-pilot și continuă să încalce Convenția, Curtea nu va avea de ales decât să reia examinarea tuturor cererilor similare amânate anterior (supra, pct. 20) și să pronunțe o hotărâre astfel încât să asigure respectarea efectivă a Convenției (*Rezmives și alții împotriva României*, 2017, pct. 105).

24. În cazul în care Curtea a reluat examinarea unor cereri similare în contextul unei hotărâri-pilot și procesul de executare a respectivei hotărâri nu a eliminat cauza principală a problemei sistemice, Curtea a constatat că această reexaminare a tuturor cererilor similare pendinte nu permite să își atingă scopul dorit. În *Burmych și alții împotriva Ucrainei*, 2017 (pct. 176-199), Curtea a constatat că atât cauzele pendinte, cât și cele viitoare făceau parte integrantă din procesul de executare a hotărârii-pilot. Reamintind faptul că aspectele legale apărute în temeiul Convenției au fost deja soluționate în cadrul hotărârii-pilot, Curtea a șters de pe rol cauzele similare pendinte. A considerat că soluționarea acestora, inclusiv măsurile individuale reparatorii, era necesar să fie cuprinse în măsurile de executare generale care urmau să fie puse în aplicare de statul pârât sub supravegherea Comitetului de Miniștri. Nu ar fi fost de niciun folos pentru Curte, în ceea ce privește scopurile urmărite de Convenție, să continue să examineze respectivele cauze. Cu toate acestea, Curtea a reamintit că își păstrează competența de a relua examinarea cererilor (art. 37 § 2) și a indicat că ar putea reevalua situația în termen de doi ani pentru a stabili dacă este necesar să procedeze astfel (*Burmych și alții împotriva Ucrainei*, 2017, pct. 223).

II. Competență

A. Supravegherea respectării hotărârilor

25. Problema respectării de către înaltele părți contractante a hotărârilor se află în afara competenței Curții, dacă nu este ridicată în contextul „procedurii privind nerespectarea obligațiilor” prevăzute la art. 46 § 4 și 5 din Convenție [*Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr. 2)*] (MC), 2017, pct. 102]. În temeiul paragrafului al doilea al art. 46, funcția de a supraveghea executarea hotărârilor este mai degrabă încredințată Comitetului de Miniștri.

26. Având în vedere varietatea de mijloace disponibile pentru a realiza *restitutio in integrum* și natura problemelor aferente, în exercitarea competenței sale în temeiul art. 46 § 2 din Convenție, Comitetul de Miniștri este considerat a fi mai în măsură decât Curtea pentru a evalua măsurile specifice care trebuie luate. Prin urmare, ar trebui să îi rămână acestuia sarcina de a supraveghea, pe baza informațiilor prezentate de statul pârât și ținând seama de evoluția situației reclamantului, adoptarea unor astfel de măsuri care să fie fezabile, oportune, adecvate și suficiente pentru a asigura nivelul maxim posibil de reparare a încălcărilor constatate de Curte [*Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2019, pct. 155].³

27. Comitetul este organul executiv al Consiliului Europei și, ca atare, activitatea sa are caracter politic. Astfel, atunci când supraveghează executarea hotărârilor, acesta îndeplinește o anumită sarcină care constă în aplicarea normelor juridice relevante. Procesul de executare se referă la respectarea de către o parte contractantă a obligațiilor care îi revin în temeiul dreptului internațional, în temeiul art. 46 § 1 din Convenție. Aceste obligații sunt întemeiate pe principiile dreptului internațional referitoare la încetare, nerepetare și reparare, astfel cum sunt reflectate în ARSFIT. Acestea au fost aplicate de-a lungul anilor de Comitetul de Miniștri și, în prezent, își găsesc expresia în Regula 6.2 din Regulamentul Comitetului de Miniștri [*Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2019, pct. 161-162].

28. În consecință, mecanismul de supraveghere stabilit în prezent în temeiul art. 46 din Convenție prevede un cadru cuprinzător pentru executarea hotărârilor Curții, sprijinit de practicile Comitetului de Miniștri. În acel cadru, activitatea de supraveghere continuă a Comitetului a generat un corpus de documente oficiale care cuprinde informațiile prezentate de statele pârâte și alte părți vizate de procesul de executare și care înregistrează deciziile luate de Comitet în cauzele pendinte în fața sa. Această practică a influențat și stabilirea principiilor generale în recomandările Comitetului către statele membre pe teme relevante pentru executare [de exemplu, Recomandarea R (2000) 2 privind reexaminarea sau redeschiderea anumitor cauze la nivel intern în urma hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului⁴ sau Recomandarea CM/Rec(2010)3 privind căile de atac efective pentru durata excesivă a procedurilor⁵]. Prin urmare, Comitetul de Miniștri a elaborat un amplu *acquis* [*Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2019, pct. 161-163].

29. Curtea trebuie să efectueze o evaluare juridică definitivă a problemei conformității numai în cadrul procedurii privind neîndeplinirea obligațiilor în temeiul art. 46 § 4. Astfel, Curtea ia în considerare toate aspectele legate de procedura în fața Comitetului de Miniștri, inclusiv măsurile indicate de Comitet. Curtea efectuează evaluarea având în vedere concluziile Comitetului în procesul de supraveghere, poziția guvernului pârât și observațiile victimei încălcării. În contextul procedurii privind neîndeplinirea obligațiilor, Curtea identifică obligațiile legale care decurg din hotărârea definitivă, precum și concluziile și spiritul acelei hotărâri, cu scopul de a stabili dacă statul pârât nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul art. 46 § 1 [*Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2019, pct. 168].

B. Aspecte legate de admisibilitate

1. Art. 35 § 2 lit. b)

30. Rolul Comitetului de Miniștri în domeniul executării hotărârilor Curții nu împiedică examinarea de către Curte a unei noi cereri privind măsurile adoptate de un stat pârât în executarea unei hotărâri, dacă cererea în cauză conține noi informații relevante referitoare la

³ În ceea ce privește competența Comitetului de Miniștri la luarea în considerare, la supravegherea executării unei hotărâri, a dezvoltărilor ulterioare ale hotărârii respective, chiar dacă acestea constituie baza unei noi cereri formulate în fața Curții, a se vedea *CM/Notes/1383/H46-17*.

⁴ *Recomandarea nr. R (2000) 2 cu privire la reexaminarea sau redeschiderea anumitor cauze la nivel intern în urma hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului*.

⁵ *Recomandarea CM/Rec(2010)3 privind căile de atac efective pentru durata excesivă a procedurilor*.

aspecte care nu au fost soluționate în hotărârea inițială. Măsurile luate de un stat pârât pentru a remedia o încălcare constatată de Curte, care ridică o nouă problemă care nu a fost soluționată în hotărârea inițială, țin de competența Curții și, ca atare, pot face obiectul unei noi cereri care poate fi examinată de Curte (*Guja împotriva Republicii Moldova (nr. 2)*, 2018, pct. 35). Faptul că o procedură de supraveghere a executării hotărârii este încă pendinte în fața Comitetului de Miniștri nu împiedică examinarea de către Curte a unei noi cereri, în măsura în care aceasta include noi aspecte care nu au fost soluționate în hotărârea inițială [*Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr. 2)* (MC), 2017, pct. 57].

31. Ar trebui să se facă referire în acest context la criteriile stabilite în jurisprudența referitoare la art. 35 § 2 lit. b), potrivit căreia o cerere trebuie să fie declarată inadmisibilă în cazul în care „ea este în mod esențial aceeași cu o cerere examinată anterior de către Curte [...] și dacă ea nu conține fapte noi”. Prin urmare, Curtea trebuie să verifice dacă cele două cereri introduse de asociația reclamantă în fața sa privesc, în esență, aceeași persoană, aceleași fapte și aceleași plângeri [*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) împotriva Elveției (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 63].

32. Stabilirea existenței unui „nou aspect” depinde în mare măsură de circumstanțele specifice ale unei cauze date, iar distincțiile dintre cauze nu sunt întotdeauna clare. Astfel, de exemplu, în *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) împotriva Elveției (nr. 2)* (MC), 2009, Curtea a constatat că era competentă să examineze o plângere potrivit căreia instanța internă în cauză respinsese o cerere de redeschidere a procedurii în urma hotărârii Curții. Curtea s-a bazat în principal pe faptul că motivele respingerii cererii erau noi și, prin urmare, constituiau informații noi relevante care puteau să conducă la o nouă încălcare a Convenției (pct. 65). În plus, a ținut seama de faptul că Comitetul de Miniștri își încetase activitatea de supraveghere a executării hotărârii Curții fără a ține seama de refuzul de a redeschide procedura, întrucât nu fusese informat cu privire la această decizie. Curtea a considerat că, din acest punct de vedere, refuzul în cauză constituia un fapt nou (pct. 67). În mod similar, în *Emre împotriva Elveției (nr. 2)*, 2011, Curtea a constatat că o nouă hotărâre internă pronunțată în urma redeschiderii cauzei și în care instanța internă efectuase o nouă punere în balanță a intereselor constituia un fapt nou. De asemenea, a observat, în această privință, că procedura în fața Comitetului de Miniștri nu începuse încă [citată în *Egmez împotriva Ciprului* (dec.), 2012, pct. 54-56].

33. Cu toate acestea, plângeri similare au fost respinse în *Schelling împotriva Austriei (nr. 2)* (dec.), 2010, și *Steck-Risch și alții împotriva Liechtensteinului* (dec.), 2010, întrucât Curtea a considerat că, în ceea ce privește faptele, deciziile instanțelor interne de a refuza cererile de redeschidere a procedurii nu se bazau pe noi motive care să conducă la o nouă încălcare a Convenției. În continuare, în *Steck-Risch și alții împotriva Liechtensteinului* (dec.), 2010, Curtea a observat că Comitetul de Miniștri își încetase activitatea de supraveghere a executării hotărârii anterioare a Curții înainte ca instanța internă să refuze redeschiderea procedurii și fără a se baza pe faptul că putea fi formulată o cerere de redeschidere a procedurii. Nu exista nici o informație nouă relevantă în acest sens [citată în *Egmez împotriva Ciprului* (dec.), 2012, pct. 54-56].

34. Nu se poate afirma că puterile atribuite Comitetului de Miniștri de art. 46 sunt încălcate în cazul în care Curtea trebuie să examineze informații noi relevante, în contextul unei noi cereri. Din acest punct de vedere, în cazul în care Curtea nu ar fi în măsură să examineze un fapt nou, ar fi în afara oricărui control în temeiul Convenției [*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) împotriva Elveției (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 67].

2. Art. 35 § 3 lit. b)

35. Curtea a făcut, de asemenea, referire la deciziile adoptate de Comitetul de Miniștri în contextul procesului de supraveghere pentru a stabili dacă respectarea drepturilor omului necesită o examinare pe fond a cererii (*Rooney împotriva Irlandei*, 2013, pct. 34).

3. Art. 37

36. Curtea a făcut referire la principiile prevăzute la art. 46 atunci când a evaluat oportunitatea ștergerii de pe rol a unei cauze pe baza unei declarații unilaterale în temeiul art. 37 § 1 lit. c), cu referire la *acquis*-ul Comitetului de Miniștri [*Taşdemir împotriva Turciei* (dec.), 2019, pct. 20]. Curtea s-a declarat satisfăcută de faptul că respectarea drepturilor omului, astfel cum sunt definite în Convenție și protocoalele la aceasta, nu îi impunea să continue examinarea cererii, în special dată fiind jurisprudența clară și vastă cu privire la acest subiect. În special, Curtea a considerat că natura și întinderea obligațiilor care decurg din Convenție pentru statul pârât fuseseră deja precizate într-o serie de hotărâri ale sale. În plus, aspectele prevalente fuseseră suficient aduse în atenția Comitetului de Miniștri și erau monitorizate în temeiul art. 46 § 2 din Convenție (*ibidem*, pct. 22).

III. Anexă

A. Indicații relevante în temeiul art. 46 în funcție de articol

1. Introducere

37. Prezenta anexă la Ghidul de jurisprudență privind art. 46 descrie principalele indicații date de Curte în temeiul art. 46 în legătură cu multe dintre articolele de fond.

a. Art. 2

i. Latura materială

38. În cauzele în care exista un risc de încălcare a dreptului la viață al reclamanților, din cauza expulzării – reale sau sub formă de amenințare – către o țară în care se confruntau cu riscul de a fi condamnați la pedeapsa cu moartea sau alte circumstanțe care ar încălca art. 2, Curtea a indicat că statul pârât trebuie să ia toate măsurile posibile pentru a obține asigurări din partea autorităților relevante ale statului cu privire la neaplicarea pedepsei cu moartea (*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 171; *Al Nashiri împotriva Poloniei*, 2014, pct. 589)⁶.

ii. Latura procedurală (a anchetei efective)

39. Curtea a refuzat în repetate rânduri în mod expres să indice că un guvern ar trebui, ca răspuns la o astfel de constatare a încălcării art. 2, să efectueze o nouă anchetă privind decesul în cauză (*Ülkü Ekinci împotriva Turciei*, 2002, pct. 179). Refuzul a fost formulat pe motiv că nu se putea presupune, în astfel de cauze, că o anchetă ulterioară poate fi realizată în mod util sau poate oferi reparații, fie familiei victimei, fie și publicului larg, asigurându-se transparența și asumarea răspunderii în cauză. Trecerea timpului și efectul său asupra probelor și disponibilității martorilor fac în mod inevitabil ca o astfel de anchetă să fie nesatisfăcătoare sau neconcludentă, fără a stabili fapte importante sau a lăsa la o parte îndoielile și suspiciunile. Chiar și în cazurile de dispariție, în care s-ar putea susține că sunt în joc mai multe aspecte, având în vedere că rudele suferă de o incertitudine continuă în ceea ce privește soarta exactă a victimei sau locul unde se află corpul acesteia, Curtea s-a abținut de la a declara că trebuie deschisă o nouă anchetă. Curtea a considerat că este destul mai degrabă de competența Comitetului de Miniștri, acționând în temeiul art. 46 din Convenție, să abordeze problemele în funcție de ce era necesar în termeni practici pentru a fi în conformitate, în fiecare cauză în parte (*Finucane împotriva Regatului Unit*, 2003, pct. 89).

40. Cu toate acestea, în anumite circumstanțe, a indicat, de asemenea, că a considerat inevitabil că o nouă anchetă, independentă, trebuia să aibă loc în temeiul art. 46. Ancheta respectivă trebuia să fie efectuată în lumina termenilor din hotărârea Curții și să țină seama în mod corespunzător de concluziile sale referitoare la deficiențele anchetei efectuate până la acel moment (*Abuyeva și alții împotriva Rusiei*, 2010, pct. 240)⁷. În cazul în care ancheta deschisă la nivel național este încă

⁶ Pentru un exemplu de astfel de practică în *acquis*-ul în materie de executare, a se vedea Rezoluția CM *DH (90) 8* din 12 martie 1990 în *Soering împotriva Regatului Unit*, 1898, în care statul pârât a oferit asigurări diplomatice că reclamantul nu va fi extrădat pentru a răspunde unor acuzații de infracțiuni care ar implica pedeapsa cu moartea.

⁷ Comitetul consideră că statele pârâte au în continuare obligația de a efectua anchete efective: „în ceea ce privește noile anchete efectuate în urma unei hotărâri a Curții Europene prin care se constată existența unor deficiențe în cadrul anchetelor inițiale, este esențial ca autoritățile să evalueze și să informeze Comitetul în detaliu cu privire la ce măsuri de investigare mai pot fi luate, ce pași de investigare nu mai pot fi făcuți din motive practice sau juridice, ce mijloace sunt utilizate pentru a depăși obstacolele existente și ce rezultatele concrete sunt preconizate a fi obținute și în ce termen.” [*Corsacov împotriva Moldovei*, 2006, prezentare susținută în cadrul celei de-a 1208-a reuniuni a CM-DH (23-25 septembrie 2014); a se vedea, de asemenea, *Grupul Gharibashvili împotriva Georgiei*, prezentare susținută în cadrul celei de-a 1222-a

deschisă, Curtea poate considera adecvat să indice anumite măsuri esențiale ce trebuie luate în acest stadiu, de exemplu să evalueze, în cadrul tuturor faptelor cunoscute, acțiunile agenților statului care au folosit forța letală și să permită rudelor să consulte documente importante (*Gasangusenov împotriva Rusiei**, 2021, pct. 121).

41. În cazul în care exista un risc ca anchetele în curs să se prescrie, Curtea a precizat că statul pârât trebuie să pună capăt situației identificate pentru a se asigura că ancheta nu se finalizează prin intervenția prescripției răspunderii penale. A dat astfel de indicații ținând seama de gravitatea infracțiunilor, de numărul mare de persoane afectate, de normele juridice relevante aplicabile unor astfel de situații în democrațiile actuale, de importanța, pentru societate, a cunoașterii adevărului evenimentelor în cauză și de faptul că interesul public de a obține trimiterea în judecată și condamnarea făptuitorilor este recunoscut în mod ferm, în special în contextul crimelor de război și al crimelor împotriva umanității (*Asociația „21 Decembrie 1989” și alții împotriva României*, 2011, pct. 189-195; *Aslaxhanova și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 237).

42. În alte contexte și cu referire la *acquis*-ul Comitetului de Miniștri, Curtea a admis că pot exista situații în care este imposibil *de jure* sau *de facto* să se redeschidă anchetele penale cu privire la incidentele care au generat cererile formulate în fața sa. Astfel de situații pot apărea, de exemplu, în cauzele în care presupușii făptuitori au fost achitați și nu pot fi judecați pentru aceeași infracțiune sau în cauzele în care procedurile penale s-au prescris prin împlinirea termenelor de prescripție interne. Într-adevăr, redeschiderea procedurilor penale încheiate din motiv de prescripție poate ridica probleme de securitate juridică și, prin urmare, poate avea un impact asupra drepturilor inculpatului în temeiul art. 7 din Convenție. În aceeași măsură, judecarea aceluiași inculpat pentru o infracțiune pentru care a fost deja achitat sau condamnat poate ridica probleme cu privire la dreptul inculpatului de a nu fi judecat sau condamnat de două ori, în sensul art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție [*Taşdemir împotriva Turciei* (dec.), 2019, pct. 14].

43. În mod similar, Curtea nu poate ignora posibilitatea ca, în cazul în care a trecut un interval mare de timp de la producerea incidentului, este posibil să fi dispărut probe, să fi fost distruse sau să nu mai poată fi urmărite și, prin urmare, nu ar mai fi posibil ca, în practică, să se redeschidă ancheta și să fie efectuată în mod eficient. Astfel, răspunsul la întrebarea dacă un stat membru are obligația de a redeschide procedurile penale și, în consecință, dacă o declarație unilaterală trebuie să conțină un astfel de angajament va depinde de circumstanțele specifice ale cauzei, inclusiv de natura și de gravitatea presupusei încălcări, de identitatea presupusului făptuitor, de implicarea altor persoane neincluse în procedură, de motivul pentru care a încetat procedura penală, eventualele deficiențe și nereguli în cadrul procedurilor anterioare deciziei de încetare și de faptul că presupusul făptuitor a contribuit la deficiențele și neregulile care au condus la încetarea procedurii penale [*Taşdemir împotriva Turciei* (dec.), 2019, pct. 14].

44. Curtea a observat că imposibilitatea de a redeschide procedura în cauze care privesc plângeri în temeiul art. 2 și 3 din Convenție nu constituie, în principiu, un impediment pentru ca Comitetul de Miniștri să înceteze să mai examineze cauza în temeiul art. 46 din Convenție. De exemplu, în urma constatării de către Marea Cameră a unei încălcări sub aspect procedural a art. 3 din Convenție în cauza *Jeronovičs*, citată anterior, reclamantul a solicitat procurorului național să redeschidă ancheta cu privire la acuzațiile împotriva sa. Cererea sa a fost respinsă din cauza împlinirii termenului de prescripție. În rezoluția privind hotărârea Marii Camere, Comitetul de Miniștri a considerat că fuseseră adoptate toate măsurile impuse de art. 46 § 1 din Convenție și a decis să înceteze să mai examineze cauza [a se vedea *Rezoluția CM/ResDH(2017)312*] [*Taşdemir împotriva Turciei* (dec.), 2019, pct. 19].

iii. Aspectul specific al planificării și controlului operațiunilor

45. Curtea a oferit indicații în cazurile în care s-au produs încălcări în ceea ce privește planificarea și controlul operațiunilor statului în cursul cărora s-a folosit forța letală. A constatat că încălcările ar trebui să fie abordate printr-o varietate de măsuri atât individuale, cât și generale, constând în

reuniuni a CM-DH (martie 2015)].

răspunsuri adecvate din partea instituțiilor statului, menite să tragă învățăminte din trecut, să sensibilizeze opinia publică cu privire la normele juridice și operaționale aplicabile și să descurajeze noile încălcări de natură similară. Astfel de măsuri ar putea include recurgerea în continuare la mijloace extrajudiciare de colectare a informațiilor și de stabilire a adevărului, de recunoaștere publică și de condamnare a încălcării dreptului la viață în cursul operațiunilor de securitate, precum și o mai largă diseminare a informațiilor și o mai bună formare a forțelor de poliție, militare și de securitate, pentru a asigura respectarea strictă a normelor juridice internaționale relevante. Prevenirea unor încălcări similare în viitor ar trebui, de asemenea, abordată în cadrul juridic adecvat, asigurându-se în special faptul că instrumentele juridice naționale referitoare la operațiunile de securitate la scară largă și mecanismele de cooperare între autoritățile militare, de securitate și civile în astfel de situații sunt adecvate, precum și formularea clară a normelor care reglementează principiile și constrângerile legate de folosirea forței letale în cursul operațiunilor de securitate, care să reflecte normele internaționale aplicabile (*Tagayeva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 640).

46. În ceea ce privește lipsa anchetei în astfel de circumstanțe, la momentul la care ancheta relevantă era încă deschisă la nivel național și fusesse făcute constatări factuale importante, Curtea a considerat că măsurile specifice impuse de Federația Rusă în vederea îndeplinirii obligațiilor care îi revin în temeiul art. 46 din Convenție trebuie să fie stabilite în lumina termenilor din hotărârea Curții, ținând seama de concluziile sus-menționate în ceea ce privește deficiențele anchetei desfășurate până la acel moment. În special, ancheta ar trebui să clarifice principalele circumstanțe legate de folosirea fără discernământ a armelor de către agenții statului și să evalueze acțiunile acestora, luând în considerare toate faptele cunoscute. De asemenea, ar trebui să asigure un control public adecvat prin asigurarea accesului victimelor la documentele esențiale, inclusiv la rapoartele experților, care au fost esențiale pentru concluziile anchetei privind cauzele decesului și răspunderea autorităților (*Tagayeva și alții împotriva Rusiei*, 2017, § 641).

b. Art. 3

i. Latura materială: expulzarea

α. Expulzarea

47. În ceea ce privește art. 2, Curtea a indicat că trebuie să se obțină asigurări diplomatice din partea țării de destinație că un reclamant nu va fi supus unui tratament contrar art. 3, în momentul întoarcerii în țară (*M.A. împotriva Franței*, 2018, pct. 91; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 211).

48. Mai general, în lipsa unor garanții că reclamantii care sunt expulzați dintr-o țară nu se vor confrunta cu circumstanțe care ar încălca art. 3 (sau 2), Curtea a oferit indicații cu privire la măsurile generale prin care să se modifice legislația și să se asigure schimbarea practicii administrative și judiciare astfel încât să se asigure că: a) există un mecanism care impune autorităților competente să ia în considerare în mod riguros, ori de câte ori există argumente plauzibile în această privință, riscurile cu care s-ar putea confrunta un străin în urma expulzării sale din motive de securitate națională, din cauza situației generale din țara de destinație și a situației sale speciale; b) țara de destinație trebuie să fie întotdeauna indicată printr-un act obligatoriu din punct de vedere juridic, iar schimbarea destinației trebuie să poată fi contestată în justiție; c) mecanismul sus-menționat trebuie să permită analizarea întrebării dacă, în cazul în care este trimisă într-o țară terță, persoana în cauză este expusă riscului de a fi trimisă din țara respectivă în țara de origine, fără a fi luat în considerare în mod corespunzător riscul de rele tratamente; d) în cazul în care o pretenție întemeiată cu privire la un risc substanțial de deces sau de rele tratamente în țara de destinație este formulată în cadrul unei acțiuni în justiție împotriva expulzării, această acțiune în justiție ar trebui să aibă un efect suspensiv automat în așteptarea rezultatului examinării cereri; și e) plângerile privind riscul grav de deces sau de rele tratamente în țara de destinație trebuie să fie examinate în mod riguros de către instanțe (*Auad împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 139).

β. Prevenirea torturii și a tratamentelor inumane și degradante

49. În *Cestaro împotriva Italiei*, 2015, Curtea a constatat că legislația penală italiană s-a dovedit a fi atât inadecvată în ceea ce privește cerința de a pedepsi actele de tortură în cauză, cât și lipsită de orice efect disuasiv care să prevină încălcări similare în viitor ale art. 3. Prin urmare, caracterul structural al acestei probleme părea, în opinia Curții, a fi incontestabil. În plus, având în vedere principiile stabilite în jurisprudența sa și motivele care stăteau la baza constatării sale, Curtea a considerat că aceeași problemă se ridică în ceea ce privește incriminarea nu numai a actelor de tortură, ci și a altor tipuri de rele tratamente interzise de art. 3: în lipsa unei dispoziții adecvate pentru toate tipurile de rele tratamente interzise de art. 3 în temeiul legislației penale italiene, prescripția și reducerea pedepsei puteau, în practică, să împiedice pedepsirea nu numai a celor răspunzători de acte de „tortură”, ci și a autorilor unor tratamente „inumane” și „degradante” în temeiul aceleiași dispoziții, în ciuda tuturor eforturilor depuse de autoritățile de urmărire penală și de instanțele de fond.

50. În ceea ce privește măsurile necesare pentru a remedia această problemă, Curtea a reamintit, în primul rând, că obligațiile pozitive ale statului în temeiul art. 3 pot include o cerință de a stabili un cadru juridic adecvat, în special prin introducerea unor norme de incriminare efective. Această cerință deriva, de asemenea, din alte instrumente internaționale precum, *inter alia*, art. 4 din Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante. Concluziile și recomandările Comitetului pentru Drepturile Omului al ONU, ale Comitetului ONU împotriva torturii și ale Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante al Consiliului Europei menționează, de asemenea, acest aspect. În acest context, Curtea a considerat că era necesar ca sistemul juridic italian să introducă mecanisme juridice de natură care să poată să impună pedepse adecvate pentru persoanele răspunzătoare de acte de tortură și alte forme de rele tratamente în temeiul art. 3 și să le împiedice să beneficieze de măsuri incompatibile cu jurisprudența Curții (*Cestaro împotriva Italiei*, 2015, pct. 242-246).

ii. Latura procedurală

51. Din jurisprudența Curții se poate deduce că obligația unui stat contractant de a desfășura o anchetă efectivă în temeiul art. 3, precum și al art. 2 din Convenție continuă să existe atâta timp cât ancheta este posibilă, dar nu s-a desfășurat sau nu a îndeplinit normele Convenției. Omisiunea continuă a efectuării anchetei care se impune va fi privită ca o încălcare continuă a dispoziției respective, care ar trebui soluționată prin reactivarea fără întârziere a anchetei în curs. Ulterior, în conformitate cu principiile aplicabile ale Convenției, ancheta ar trebui să fie finalizată cât mai curând posibil (*Abu Zubaydah împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 682).

iii. Aspect specific: persoane dispărute

52. În *Aslakhanova și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 222-239, cauză care privea problema structurală a persoanelor dispărute, Curtea a oferit următoarele indicații detaliate în temeiul art. 46, măsurile încadrându-se în două grupe principale:

α. Situația familiilor victimelor

53. Prima și, în opinia Curții, cea mai presantă grupă de măsuri care trebuia să fie luată în considerare privea suferința rudelor victimelor disparițiilor, care continuau să rămână în agonia incertitudinii cu privire la soarta și circumstanțele presupuselor decese ale membrilor familiilor lor. Curtea a constatat deja că datoria statului de a ține seama de circumstanțele deceselor și de localizarea mormintelor putea fi dedusă din art. 3 și reieșea din hotărârile anterioare ale Curții cu privire la faptul că anchetele penale fuseseră extrem de ineficiente în această privință, ceea ce a avut drept rezultat un sentiment de neajutorare acută și confuzie din partea victimelor. În general, anchetele legate de răpiri – în circumstanțe care sugerau desfășurarea unor operațiuni de securitate clandestine – nu dezvăluiseră soarta celor dispăruți. În pofida amplitudinii și gravității problemei, remarcată în numeroase rapoarte naționale și internaționale, răspunsul la acest aspect

al suferinței umane prin intermediul anchetelor penale a rămas inadecvat.

54. Curtea a luat act, în continuare, de o propunere recurentă: crearea unui organism unic, cu o poziție suficient de autoritară, responsabil pentru a soluționa disparițiile din regiune, care să aibă acces nerestricționat la toate informațiile relevante și care să lucreze pe baza încrederii și a parteneriatului cu rudele celor dispăruți. Acest organism putea să compileze și să mențină o bază de date unificată a tuturor disparițiilor.

55. O altă necesitate presantă a fost alocarea de resurse specifice și adecvate necesare pentru desfășurarea de lucrări criminalistice și științifice la scară largă pe teren, inclusiv localizarea și exhumarea presupuselor locații ale mormintelor; colectarea, depozitarea și identificarea rămășițelor pământești și, după caz, corelarea sistematică prin bănci de date genetice actualizate. Pare rezonabilă concentrarea resurselor relevante în cadrul unei instituții specializate, situate în regiunea în care au avut loc disparițiile și, eventual, cooperarea strânsă cu organismul specializat la nivel înalt menționat anterior sau sub auspiciile acestuia.

56. Un alt aspect al problemei viza posibilitatea de a plăti compensații financiare familiilor victimelor. Curtea a observat că, în anumite circumstanțe, plata unei compensații financiare substanțiale, însoțită de o recunoaștere clară și neechivocă a răspunderii statului pentru „situația frustrantă și dureroasă” a rudelor victimei, ar putea rezolva problemele apărute în temeiul art. 3 din Convenție.

57. În aceeași ordine de idei, nu a exclus posibilitatea unor oferte reparatorii unilaterale pentru rude în cauzele care priveau persoane care au dispărut sau au fost ucise de autori necunoscuți, acolo unde existau, la prima vedere, probe care să susțină acuzațiile potrivit cărora ancheta internă nu respectase cerințele Convenției. În plus față de problema compensațiilor, o astfel de ofertă ar trebui să conțină cel puțin o recunoaștere în acest sens, combinată cu un angajament al guvernului pârât de a efectua, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, în cadrul atribuțiilor acestuia din urmă în temeiul art. 46 § 2 din Convenție, o anchetă în deplină conformitate cu cerințele Convenției, astfel cum au fost definite de Curte în cauze similare anterioare.

β. Caracterul efectiv al anchetei

58. A doua grupă de măsuri pe care Curtea a considerat că trebuia să fie luate fără întârziere avea legătură cu ineficacitatea anchetei penale și cu impunitatea care rezulta pentru autorii celor mai grave încălcări ale drepturilor omului.

59. Curtea a admis că, după mulți ani de la producerea evenimentelor, ar fi foarte dificil să se colecteze probe de la martorii oculari sau să se identifice și să se construiască un caz împotriva presupușilor făptași. Cu toate acestea, jurisprudența Curții cu privire la domeniul de aplicare al obligației procedurale este lipsită de ambiguitate. Chiar dacă anchetele se pot dovedi neconcludente sau nu există probe suficiente, acest rezultat nu este inevitabil nici într-o etapă târzie, iar guvernul pârât nu poate fi absolvit de obligația de a face eforturile care se impuneau. Prin urmare, nu se poate afirma că nu se mai putea face nimic.

60. Obligația continuă de a ancheta situațiile de decese cunoscute sau presupuse ale persoanelor, în cazul în care existau probe cel puțin la prima vedere de implicare a statului, rămânea valabilă, chiar dacă aspectul umanitar al cauzei, în temeiul art. 3, putea fi soluționat.

61. Practic, era extrem de important ca disparițiile care avuseseră loc în regiune în trecut să fi făcut obiectul unui efort amplu și concentrat din partea autorităților de aplicare a legii. Având în vedere modelele clare și asemănările în producerea unor astfel de evenimente, era vital să se adopte o strategie generală sau un plan de acțiune cu termene precise pentru a elucida o serie de întrebări comune tuturor cazurilor în care se suspecta că răpirile fuseseră făcute de soldați. Era necesar ca planul să includă, de asemenea, o evaluare a adecvării definițiilor juridice existente ale infracțiunilor care conduseseră la fenomenul specific și răspândit al disparițiilor.

62. Având în vedere domeniul de aplicare amplu, natura încălcărilor în cauză și necesitatea urgentă de a le soluționa, Curții i s-a părut necesar ca statul să pregătească fără întârziere o

strategie cuprinzătoare și cu termene precise pentru a soluționa problemele și să o transmită Comitetului de Miniștri, pentru a supraveghea punerea în aplicare a acesteia.

iv. Aspect specific: condiții de detenție

63. În mai multe rânduri, Curtea a oferit indicații în temeiul art. 46 cu privire la condiții de detenție necorespunzătoare. În cadrul dezbaterilor tematice privind condițiile de detenție, Comitetul de Miniștri a grupat elementele care trebuie abordate de statele pârâte, în temeiul art. 46, în cadrul măsurilor structurale menite să îmbunătățească condițiile și, adesea, să reducă supraaglomerarea, precum și introducerea de măsuri corective la nivel național, atât pentru a preveni relele tratamente, cât și pentru a compensa relele tratamente aplicate [a se vedea [CM/Inf\(2018\)4](#)]. Recomandările și alte resurse menționate în documentul respectiv sunt, de asemenea, menționate în indicațiile date de Curte cu privire la acest subiect ([Ananyev și alții împotriva Rusiei](#), 2012, pct. 197-240; [Torreggiani și alții împotriva Italiei](#), 2013, pct. 91-99; [Rezmiveș și alții împotriva României](#), 2017, pct. 115-126; și [Sukachov împotriva Ucrainei](#), 2020, pct. 126-161), din care sunt extrase elementele observate mai jos.

α. Măsuri de reducere a supraaglomerării și de îmbunătățire a condițiilor materiale de detenție

64. Curtea reamintește că, în cazul în care un stat nu este capabil să garanteze că fiecare persoană privată de libertate este ținută în detenție în condiții compatibile cu art. 3 din Convenție, Curtea îl încurajează să ia măsuri în vederea reducerii populației penitenciare, de exemplu prin utilizarea pe scară mai largă a măsurilor punitive neprivative de libertate, reducerea la minimum a arestării preventive și prevenirea duratei excesive a unei astfel de detenții.

65. Nu este de competența Curții să indice modul în care statele trebuie să își organizeze sistemul penal și cel penitenciar, întrucât aceste procese ridică probleme juridice și practice complexe care depășesc funcția judiciară a Curții. Curtea face referire la recomandările emise de CPT, la evaluările realizate de Comitetul Miniștrilor și la recomandările prevăzute în [Cartea albă cu privire la supraaglomerarea din închisori](#)⁸, care identifică o serie de soluții posibile de soluționare a supraaglomerării și a condițiilor materiale de detenție inadecvate.

66. În ceea ce privește arestarea preventivă, Curtea a observat că celulele din secțiile de poliție au fost identificate de către CPT și de către Comitetul de Miniștri ca fiind „inadecvate structural” pentru detenția prelungită și că aceste unități sunt menite să primească deținuții pentru perioade foarte scurte de timp.

67. În ceea ce privește detenția în urma condamnării, Curtea a constatat că reformele s-au axat pe reducerea pedepsei maxime pentru anumite infracțiuni, impunerea de amenzi ca alternativă la pedeapsa cu închisoarea, achitarea și suspendarea executării pedepselor. Astfel de măsuri, împreună cu o gamă mai diversă de alternative la pedeapsa cu închisoarea, ar putea avea un impact pozitiv asupra reducerii populației penitenciare. Printre alte opțiuni posibile se numără relaxarea condițiilor pentru renunțarea la aplicarea pedepsei cu închisoarea, suspendarea executării pedepselor și, mai presus de toate, extinderea posibilității de acces la liberare condiționată și asigurarea funcționării efective a serviciului de probațiune.

68. În ceea ce privește investițiile pentru a crea capacități de detenție suplimentare, Curtea a atras atenția asupra [Recomandării Rec\(99\)22 a Comitetului de Miniștri](#), potrivit căreia o astfel de măsură este, în general, puțin probabilă să ofere o soluție durabilă la această problemă. În plus, ținând seama de condițiile fizice precare și starea precară de igienă din anumite penitenciare, ar trebui, de asemenea, să fie rezervate în continuare fonduri pentru lucrările de renovare a unităților de detenție existente ([Rezmiveș și alții împotriva României](#), 2017, pct. 119).

β. Căi de atac

69. În ceea ce privește căile de atac sau măsurile reparatorii interne care trebuie adoptate pentru

⁸ Comitetul european pentru probleme criminale (CDPC) al Consiliului Europei, iunie 2016.

a aborda problema sistemică identificată în cauzele de acest gen, Curtea a afirmat adesea că, în ceea ce privește condițiile de detenție, măsurile „preventive” și cele „compensatorii” trebuie să fie complementare. Astfel, în cazul în care un reclamant a fost ținut în condiții care încalcă art. 3 din Convenție, cea mai bună reparație posibilă constă în a pune rapid capăt încălcării dreptului de a nu fi supus unor tratamente inumane și degradante. În plus, orice persoană care a fost privată de libertate în condiții care îi subminează demnitatea trebuie să poată obține despăgubiri, astfel încât să fie introdusă o măsură reparatorie specială care să permită acordarea unei compensații adecvate (*J.M.B. și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 316).

70. În acest context, Curtea a luat act cu interes de inițiativele legislative privind reducerea pedepsei cu închisoarea, care poate oferi o reparație adecvată în ceea ce privește condițiile precare de detenție, cu condiția ca, în primul rând, o astfel de reducere a pedepsei să fie acordată în mod explicit pentru a soluționa încălcarea art. 3 din Convenție și, în al doilea rând, să aibă un impact măsurabil asupra pedepsei executate de persoana în cauză (*Rezmiveş și alții împotriva României*, 2017, pct. 125).

c. Art. 5

71. În unele cauze în temeiul art. 5, Curtea a considerat că natura încălcării constatate era de natură să nu permită o alegere reală în ceea ce privește măsurile necesare pentru remedierea situației și, în continuare, a indicat măsurile respective.

72. De exemplu, în *Şahin Alpay împotriva Turciei*, 2018, pct. 194-195, Curtea a considerat că orice continuare a arestării preventive a reclamantului ar implica o prelungire a încălcării art. 5 § 1 și o încălcare a obligației statului pârât de a respecta hotărârea Curții. În consecință, având în vedere circumstanțele specifice ale cauzei, motivele pentru care a fost constatată o încălcare și nevoia urgentă de a i se pune capăt, Curtea a considerat că statul pârât trebuie să se asigure că arestarea preventivă a reclamantului încetează cât mai curând posibil.

73. În *S.K. împotriva Rusiei*, 2017, pct. 134-135, reclamantul a fost plasat într-un centru de detenție pentru imigranți. Curtea a indicat atât măsuri individuale, cât și măsuri generale. A concluzionat că extrădarea reclamantului încalca art. 2 și 3 din Convenție, precum și că detenția sa continuă încalca art. 5 § 1. A considerat că este oportun ca reclamantul să fie eliberat fără întârziere, cel târziu în ziua următoare datei la care hotărârea a devenit definitivă.

d. Art. 6

74. Cauzele care privesc durata excesivă a procedurii sunt frecvente în jurisprudența Curții și sunt adesea legate de probleme structurale. Acquis-ul Comitetului de Miniștri în faza de executare este reflectat în Recomandarea *CM/Rec(2010)3* privind căile de atac efective pentru durata excesivă a procedurilor. Acest document recomandă o serie de măsuri pe care statele trebuie să le ia ca să rezolve problemele structurale legate de durata excesivă a procedurilor și, de preferință, să introducă măsuri reparatorii care pot atât să accelereze procedurile, cât și să compenseze întârzierile din trecut. Curtea face referire, de asemenea, la această recomandare în indicațiile sale pe această temă.

75. Curtea a indicat că, acolo unde sistemul juridic este deficitar cu privire la cerința termenului rezonabil de la art. 6 § 1 din Convenție, cea mai eficientă soluție este o cale de atac care să accelereze procedura, cu scopul de a preveni prelungirea excesivă a acesteia. O astfel de cale de atac ar oferi un avantaj incontestabil față de o cale de atac ce permite doar acordarea unei despăgubiri, deoarece ar preveni constatarea unor încălcări succesive cu privire la același set de proceduri și nu ar repara doar încălcarea *a posteriori*, așa cum se întâmplă în cazul unui reparații compensatorii. Curtea a constatat că unele state au înțeles perfect situația, alegând să combine cele două tipuri de căi de atac, una concepută pentru a accelera procedura, iar cealaltă pentru a acorda despăgubiri (*Gazsó împotriva Ungariei*, 2015, pct. 39).

76. Redeschiderea procedurii penale în temeiul art. 46 reprezintă, de asemenea, o parte consacrată a *acquis*-ului Comitetului de Miniștri în legătură cu art. 6. Într-un singur stat membru,

Liechtenstein, nu există nicio posibilitate de reexaminare sau de redeschidere a unei cauze penale pe baza unei hotărâri pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului [*Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr. 2)*, 2017, pct. 39].

77. Prin urmare, redeschiderea procedurii penale este disponibilă pentru aproape toți reclamantii care au suferit o încălcare a art. 6 sub aspectul său penal. Curtea face uneori referire la disponibilitatea acestei posibilități în indicațiile sale, afirmând că forma cea mai potrivită de reparație este, în principiu, procesul *de novo* sau redeschiderea procesului, dacă reclamantul solicită acest lucru [*Öcalan împotriva Turciei* (MC), 2005, pct. 210, *Sakhnovskiy împotriva Rusiei* (MC), 2010, pct. 112].

78. Cu toate acestea, Curtea a indicat, de asemenea, că redeschiderea procedurii interne nu ar fi o măsură relevantă, având în vedere circumstanțele specifice ale cauzei. În *Henryk Urban și Ryszard Urban împotriva Poloniei*, 2010, (pct. 64-67) Curtea a oferit o astfel de indicație atunci când încălcarea era legată de utilizarea „asesorilor” (tip de judecător stagiar a cărui revocare putea fi dispusă de puterea executivă) în primă instanță. A luat act de faptul că problema structurală fusese deja remediată la nivel intern și că Curtea Constituțională constatasese că rolul „asesorilor” era neconstituțional. Instanța constituțională respectivă a hotărât că nu va admite redeschiderea cauzelor soluționate în trecut de către asesori pe motiv că ar aduce atingere principiului securității juridice și a observat că nu exista nicio corelație automată între această deficiență și legalitatea fiecărei hotărâri pronunțate anterior de către asesori în cauze individuale. Curtea nu a considerat că această interpretare a fost arbitrară sau vădit disproporționată în ceea ce privește jurisprudența sa, subliniind importanța principiului securității juridice în contextul hotărârilor definitive. A se vedea și *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, în care Curtea a considerat că, în cauza reclamantului, curtea de apel nu a constituit o „instanță instituită de lege” în sensul art. 6, având în vedere intervenția ministrului de justiție în procedura de nominalizare a judecătorilor, cu nerespectarea procedurii recent adoptate pentru reglementarea respectivelor nominalizări. Curtea a constatat încălcarea art. 6 din Convenție, subliniind că, în cadrul art. 46, această concluzie nu obligă ca atare autoritățile naționale să redeschidă toate cauzele similare în care hotărârea trecuse în puterea lucrului judecat (*res judicata*).

79. Curtea a dat indicații privind alte tipuri de încălcare a art. 6. De exemplu, a identificat în dreptul rus o deficiență structurală legată de practica achizițiilor de teste pentru droguri, care era lipsită de garanții juridice efective împotriva abuzurilor (provocări polițienești). A indicat necesitatea de modificare a dreptului intern astfel încât să fie prevăzută o procedură clară și previzibilă, fiind necesar ca astfel de operații secrete să fie supuse autorizării unui organ judiciar care să ofere garanții efective împotriva abuzurilor. Instanțele naționale ar putea astfel să supună plângerile privind provocările polițienești unei examinări adecvate, în conformitate cu normele Convenției (*Kuzmina și alții împotriva Rusiei**, 2021, pct. 108-120).

e. Art. 7

80. În cazul încălcării art. 7, Curtea a indicat uneori măsuri individuale: redeschiderea procedurii interne, la cererea reclamantului (*Dragotoniú și Militaru-Pidhorni împotriva României*, 2007, pct. 55, aplicând același principiu ca în cazul în care o persoană a fost condamnată cu încălcarea art. 6 din Convenție); eliberând reclamantul cât mai curând posibil [*Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), 2013, pct. 139, constatând o încălcare a art. 7, precum și a art. 5 § 1 din Convenție); sau solicitând statului pârât să se asigure că pedeapsa cu închisoarea pe viață a reclamantului este înlocuită cu o pedeapsă care să nu depășească 30 de ani de închisoare, în temeiul principiului retroactivității pedepsei mai puțin severe [*Scoppola împotriva Italiei (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 154 și pct. 6 a) din dispozitivul hotărârii].

f. Art. 9

81. În contextul art. 9, Curtea a indicat că redeschiderea procedurii interne ar putea oferi

posibilitatea de a remedia încălcarea constatată (*Centrul Biblic al Republicii Ciuvașia împotriva Rusiei*, 2014, pct. 66).

g. Art. 18 coroborat cu art. 5 și 8

82. Curtea a examinat obligațiile care îi revin statului în temeiul art. 46 ca urmare a unei încălcări a art. 18 coroborat cu art. 5 în *Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului* (art. 46 § 4) cu trimitere la hotărârea sa inițială într-o cauză în care nu fusese dată nicio indicație relevantă pentru executare. Atunci când Marea Cameră a examinat măsurile de executare în hotărârea pronunțată în temeiul art. 46 § 4, a constatat că, în lumina concluziei sale în relație cu natura constatării unei încălcări a art. 18 coroborat cu art. 5 în prima hotărâre *Mammadov*, Azerbaidjanul era obligat să elimine consecințele negative ale acuzațiilor aduse despre care Curtea a constatat că fuseseră abuzive. În lumina respectivei concluzii, prima hotărâre *Mammadov* și obligația corespunzătoare de *restitutio in integrum* obligau inițial statul să revoce ori să anuleze acuzațiile criticate de Curte ca fiind abuzive, și să pună capăt arestării preventive a domnului Mammadov. În fapt, arestarea sa preventivă a încetat atunci când a fost condamnat în primă instanță în martie 2014. Cu toate acestea, acuzațiile nu au fost anulate niciodată. Dimpotrivă, condamnarea sa ulterioară s-a bazat în totalitate pe acestea. Prin urmare, faptul că ulterior a fost privat de libertate pe baza acestei condamnări (în loc să fie arestat preventiv) nu l-a repus în situația în care s-ar fi aflat dacă nu ar fi fost încălcate cerințele Convenției. Obligația principală de *restitutio in integrum* necesita în continuare înlăturarea consecințelor negative ale formulării acuzațiilor în materie penală contestate, inclusiv prin punerea sa în libertate. Curtea a examinat în continuare dacă *restitutio in integrum* sub forma înlăturării consecințelor negative ale formulării acuzațiilor în materie penală criticate de Curte ca fiind abuzive era realizabilă, sau chiar că ar fi „imposibilă din punct de vedere material” sau ar implica „o obligație disproporționată față de beneficiul rezultat din restituire în loc de despăgubire”. În ceea ce privește aceste elemente, Curtea a constatat că nu existau obstacole în calea realizării *restitutio in integrum*. Prin urmare, a identificat obligația corespunzătoare de *restitutio in integrum* care îi revenea Azerbaidjanului în temeiul art. 46 § 1 ca impunând Azerbaidjanului să înlătore consecințele negative ale formulării acuzațiilor în materie penală criticate de Curte ca fiind abuzive și să îl pună în libertate pe domnul Mammadov.

Ulterior, în mai multe cauze în care a constatat o încălcare a art. 18 coroborat cu art. 5, Curtea a decis să includă în hotărâre o indicație întemeiată pe art. 46 conform căreia reclamantul trebuia eliberat imediat, aspect prevăzut și într-un punct separat în dispozitivul hotărârii (a se vedea *Kavala împotriva Turciei*, 2019, pct. 235-240). În *Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2)*, (MC), 2020, la momentul pronunțării hotărârii Curții, reclamantul era în stare de arest preventiv pentru acuzații penale distincte de cele pe care le denunța în cererea sa. Cu toate acestea, deoarece noile acuzații erau legate de faptele pe care Curtea le-a considerat insuficiente pentru a justifica privarea de libertate a reclamantului, a indicat totuși că acesta trebuie pus în libertate. În caz contrar, s-ar permite faptul ca autoritățile să îi încalce dreptul la libertate (pct. 440-442).

83. În alte cauze referitoare la art. 18, Curtea a indicat că măsurile generale care trebuie luate de statul pârât trebuie să se concentreze, cu prioritate, asupra protecției criticilor guvernului, ale activiștilor societății civile și ale apărătorilor drepturilor omului împotriva arestării și detenției arbitrare. Era necesar ca măsurile care urmau să fie luate să asigure eradicarea urmării penale represive și a abuzului de drept penal împotriva acestui grup de persoane și nerepetarea unor practici similare în viitor (*Aliyev împotriva Azerbaidjanului*, 2018, pct. 223-228).

h. Art. 34

84. În cauze în care a existat o încălcare a art. 34, iar problema privește o expulzare, o deportare sau o răpire, reclamantul se află adesea în afara teritoriului statului pârât la data la care Curtea a constatat o încălcare. În astfel de cauze, Curtea a luat act de faptul că reclamantul rămâne în afara jurisdicției statului pârât, ceea ce face mai dificil ca acesta din urmă să ajungă la el și să ia măsuri reparatorii în favoarea sa. Totuși, acestea nu sunt circumstanțe care exonerează, în sine, statul pârât de obligația sa legală de a lua toate măsurile care țin de competența sa pentru a pune capăt

încălcării constatate și pentru a acorda reparații pentru consecințele acesteia. Deși măsurile specifice necesare pot varia în funcție de specificul fiecărei cauze, obligația de a se conforma hotărârii impune ca statul pârât, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, să identifice și să utilizeze cu bună-credință aceste căi legale, diplomatice și/sau practice, necesare pentru a recunoaște, în cea mai mare măsură posibilă, dreptul reclamantului despre care Curtea a constatat că a fost încălcat. De asemenea, statul pârât are în continuare, *a fortiori*, libertatea de a lua acele măsuri individuale care se țin în totalitate de propria sa jurisdicție, cum ar fi desfășurarea unei anchete efective asupra incidentului în cauză, pentru a repara încălcările procedurale constatate de Curte (*Savridin Dzhurayev împotriva Rusiei*, 2013, pct. 253-255).

i. Art. 1 din Protocolul nr. 1

85. Curtea a oferit indicații relevante pentru executarea hotărârilor într-o serie de cauze care priveau art. 1 din Protocolul 1, cum ar fi aspecte legate de dreptul de proprietate apărute în contextul problemelor structurale [*Broniowski împotriva Poloniei* (MC), 2004, pct. 190].

86. În astfel de cauze, Curtea a precizat că statul pârât trebuie, în primul rând, să înlăture toate obstacolele din calea exercitării efective a dreptului în cauză de către un număr mare de persoane care, la fel ca reclamanții din cauză, au fost afectate de situația constatată de Curte ca fiind incompatibilă cu Convenția sau, în caz contrar, trebuie să pună la dispoziție măsuri reparatorii adecvate [*Maria Atanasiu și alții împotriva României*, 2010, pct. 231; *Broniowski împotriva Poloniei* (MC), 2004, pct. 194]. Acest ultim element implică, de regulă, stabilirea unei reparații care să permită persoanelor care și-au pierdut proprietatea să obțină despăgubiri în mod rezonabil, în raport cu valoarea de piață a acesteia (*Krasteva și alții împotriva Bulgariei*, 2017, pct. 34).

87. Curtea a observat, de asemenea, că punerea în balanță a drepturilor aflate în joc, precum și câștigurile și pierderile diferitelor persoane afectate de procesul de transformare a economiei și a sistemului juridic al statului reprezintă un exercițiu extrem de dificil, care implică o serie de autorități interne diferite. Prin urmare, a considerat că statul pârât trebuie să dispună de o marjă considerabilă de apreciere în selectarea măsurilor de asigurare a respectării dreptului de proprietate sau de reglementare a relațiilor de proprietate în interiorul țării, precum și în ceea ce privește punerea lor în aplicare (*Maria Atanasiu și alții împotriva României*, 2010, pct. 233).

88. În cauze în care ingerința își avea originea în legile privind controlul chiriilor, Curtea a indicat că aceasta ar trebui remediată în sensul de a permite proprietarilor să colecteze chiriile la valoarea pieței libere și că statul trebuie să introducă, cât mai curând posibil, o măsură compensatorie specifică și reglementată în mod clar, pentru a oferi o reparație reală și efectivă pentru încălcarea constatată (*Bittó și alții împotriva Slovaciei*, 2014, pct. 134-135).

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii sau rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, toate referințele citate sunt cele ale unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” indică faptul că citatul este dintr-o decizie a Curții, iar „(MC)” faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile Camerei care nu sunt definitive în sensul art. 44 din Convenție sunt marcate cu un asterisc în lista de mai jos. Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43”.

În cazul în care colegiul Marii Camere admite cererea de retrimiteră, hotărârea Camerei devine caducă și, în consecință, nu produce efecte juridice; Marea Cameră pronunță ulterior o hotărâre definitivă.

Hyperlink-urile către cauzele citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărârile și deciziile pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet; cauzele comunicate, avizele consultative și rezumatele juridice extrase din Nota informativă privind jurisprudența), precum și la cea a Comisiei (decizii și rapoarte) și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile sale în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale. HUDOC conține, de asemenea, traduceri ale unor cauze importante în peste treizeci de limbi neoficiale și legături către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență on-line elaborate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru cauzele citate sunt accesibile la fila „Versiuni lingvistice” din baza de date HUDOC, filă pe care o veți observa după ce urmați hyperlink-ul cauzei.

— A —

Abuyeva și alții împotriva Rusiei nr. 27065/05, 2 decembrie 2010
Abu Zubaydah împotriva Lituaniei, nr. 46454/11, 31 mai 2018
Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit, nr. 61498/08, CEDO 2010
Aliyev împotriva Azerbaidjanului, nr. 68762/14 și 71200/14, 20 septembrie 2018
Al Nashiri împotriva Poloniei, nr. 28761/11, 24 iulie 2014
Ananyev și alții împotriva Rusiei, nr. 42525/07 și 60800/08, 10 ianuarie 2012
Aslakhanova și alții împotriva Rusiei, nr. 2944/06 și alte 4 cereri, 18 decembrie 2012
Assanidze împotriva Georgiei (MC), nr. 71503/01, CEDO 2004-II
Asociația „21 Decembrie 1989” și alții împotriva României, nr. 33810/07 și 18817/08, 24 mai 2011
Auad împotriva Bulgariei, nr. 46390/10, 11 octombrie 2011

— B —

Baybașin împotriva Țărilor de Jos, nr. 13600/02, 6 iulie 2006
Bittó și alții împotriva Slovaciei, nr. 30255/09, 28 ianuarie 2014
Broniowski împotriva Poloniei (MC), nr. 31443/96, CEDO 2004-V
Brumărescu împotriva României (reparație echitabilă) (MC), nr. 28342/95, CEDO 2001-I

Burmych și alții împotriva Ucrainei (ștergere de pe rol) (MC), nr. 46852/13 și alte cereri, 12 octombrie 2017

—C—

Centrul Biblic al Republicii Ciuvașia împotriva Rusiei, nr. 33203/08, 12 iunie 2014

Cestaro împotriva Italiei, nr. 6884/11, 7 aprilie 2015

Claes și alții împotriva Belgiei, nr. 46825/99 și alte 6 cereri, 2 iunie 2005

Corsacov împotriva Moldovei, nr. 18944/02, 4 aprilie 2006

—D—

Del Río Prada împotriva Spaniei (MC), nr. 42750/09, CEDO 2013

Dragotoniu și Militaru-Pidhorni împotriva României, nr. 77193/01 și 77196/01, 24 mai 2007

—E—

E.G. împotriva Poloniei (dec.), nr. 50425/99, 23 septembrie 2008

Egmez împotriva Ciprului (dec.), nr. 12214/07, 18 septembrie 2012

Emre împotriva Elveției (nr. 2), nr. 5056/10, 11 octombrie 2011

—F—

Finucane împotriva Regatului Unit, nr. 29178/95, CEDO 2003-VIII

—G—

*Gasangusenov împotriva Rusiei**, nr. 78019/17, 30 martie 2021

Gazsó împotriva Ungariei, nr. 48322/12, 16 iulie 2015

Gençel împotriva Turciei, nr. 53431/99, 23 octombrie 2003

Gharibashvili împotriva Georgiei, nr. 11830/03, 29 iulie 2008

Greens și M.T. împotriva Regatului Unit, nr. 60041/08 și 60054/08, CEDO 2010

Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei (MC), nr. 26374/18, 1 decembrie 2020

Guja împotriva Republicii Moldova (nr. 2), nr. 1085/10, 27 februarie 2018

—H—

Henryk Urban și Ryszard Urban împotriva Poloniei, nr. 23614/08, 30 noiembrie 2010

Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC), nr. 27765/09, CEDO 2012

—I—

Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului (MC), nr. 15172/13, 29 mai 2019

—J—

J.M.B. și alții împotriva Franței, nr. 9671/15 și alte 31 cereri, 30 ianuarie 2020

—K—

Krasteva și alții împotriva Bulgariei, nr. 5334/11, 1 iunie 2017
*Kuzmina și alții împotriva Rusiei**, nr. 66152/14 și alte 8, 20 aprilie 2021

—M—

M.A. împotriva Franței, nr. 9373/15, 1 februarie 2018
Maestri împotriva Italiei (MC), nr. 39748/98, CEDO 2004-I
Maria Atanasiu și alții împotriva României, nr. 30767/05 și 33800/06, 12 octombrie 2010
Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr. 2) (MC), nr. 19867/12, 11 iulie 2017

—N—

Novruk și alții împotriva Rusiei, nr. 31039/11 și alte 4 cereri, 15 martie 2016

—O—

Öcalan împotriva Turciei (MC), nr. 46221/99, CEDO 2005-IV

—P—

Papamichalopoulos și alții împotriva Greciei (art.50), 31 octombrie 1995, Seria A nr. 330-B
Pelladoah împotriva Țărilor de Jos, 22 septembrie 1994, Seria A nr. 297-B

—R—

Rezmiveş și alții împotriva României, nr. 61467/12 și alte 3 cereri, 25 aprilie 2017
Rooney împotriva Irlandei, nr. 32614/10, 31 octombrie 2013
Rutkowski și alții împotriva Poloniei, nr. 72287/10 și alte 2 cereri, 7 iulie 2015

—S—

S.K. împotriva Rusiei, nr. 52722/15, 14 februarie 2017
Saïdi împotriva Franței, 20 septembrie 1993, Seria A nr. 261-C
Sakhnovskiy împotriva Rusiei (MC), nr. 21272/03, 2 noiembrie 2010
Savriddin Dzhurayev împotriva Rusiei, nr. 71386/10, CEDO 2013
Schelling împotriva Austriei (nr. 2) (dec.), nr. 46128/07, 16 septembrie 2010
Scoppola împotriva Italiei (nr. 2), nr. 10249/03, 17 septembrie 2009
Scordino împotriva Italiei (nr. 1) (MC), nr. 36813/97, CEDO 2006-V
Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2), (MC), nr. 14305/17, 23 decembrie 2020
Smith împotriva Regatului Unit, nr. 64729/01, 20 mai 2008
Soares de Melo împotriva Portugaliei, nr. 72850/14, 16 februarie 2016
Soering împotriva Regatului Unit, 7 iulie 1989, Seria A nr. 161
Steck-Risch și alții împotriva Liechtensteinului (dec.), nr. 629061/08, 11 mai 2010
*Sukachov împotriva Ucrainei**, nr. 14057/17, 30 ianuarie 2020
Suljagić împotriva Bosniei și Herțegovinei, nr. 27912/02, 3 noiembrie 2009
Suso Musa împotriva Maltei, nr. 42337/12, 23 iulie 2013

—Ş—

Şahin Alpay împotriva Turciei, nr. 16538/17, 20 martie 2018

—T—

Tagayeva și alții împotriva Rusiei, nr. 26562/07 și alte 6 cereri, 13 aprilie 2017

Taşdemir împotriva Turciei (dec.), nr. 52538/09, 12 martie 2019

Torreggiani și alții împotriva Italiei, nr. 43517/09 și alte 6 cereri, 8 ianuarie 2013

*Tsonyo Tsonev împotriva Bulgariei (nr. 4)**, nr. 35623/11, 6 aprilie 2021

—U—

Ülkü Ekinci împotriva Turciei, nr. 27602/95, 16 iulie 2002

—V—

Varga și alții împotriva Ungariei, nr. 14097/12 și alte 5 cereri, 10 martie 2015

Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) împotriva Elveției (nr. 2) (MC), nr. 32772/02, CEDO 2009